

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

MEHMET REŞİT ARSLAN VE ORHAN BİNGÖL/TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru No. 47121/06, 13988/07 ve 34750/07)

KARAR

STRAZBURG

18 Haziran 2019

KESİNLEŞME TARİHİ

7 Ekim 2019

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2020. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Mehmet Reşit Arslan ve Orhan Bingöl/Türkiye davasında,*Başkan*

Robert Spano,

Hâkimler

Marko Bošnjak,

Işıl Karakaş,

Valeriu Griţco,

Egidijus Kūris,

Ivana Jelić,

Darian Pavli

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("İkinci Bölüm"), 28 Mayıs 2019 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirdiği müzakerelerin ardından, aynı tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, iki Türk vatandaşı olan Mehmet Reşit Arslan ve Orhan Bingöl'ün ("başvuranlar") sırasıyla 19 Ekim 2006 ve 26 Şubat ve 20 Temmuz 2007 tarihlerinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları üç başvuru (No. 47121/06, 13988/07 ve 34750/07) bulunmaktadır.

2. Başvuran Arslan, Diyarbakır Barosuna bağlı Avukat S. Dalgın tarafından temsil edilmiştir. Başvuran Bingöl, İstanbul Barosuna bağlı Avukat F. Karakaş Doğan tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvuranlar, kendilerine göre yüksek öğrenimlerini sürdürmeleri ve genel kültürlerini geliştirmeleri için kullanımı zorunlu araçlar olan

bilgisayar kullanımının ve İnternet erişiminin imkânsızlığından yakınmaktadır. Başvuranlar özellikle, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Diğer taraftan başvuran Arslan, Sözleşme'nin 6. maddesini ileri sürerek, ulusal mahkemeler önünde görülen davada duruşma yapılmadığından şikâyet etmektedir.

4. Başvurular, 4 Ekim 2011 tarihinde, Hükümete bildirilmiştir. Ayrıca Mahkeme, 4 Ekim 2017 tarihinde, tarafları ek görüşlerini sunmaya davet etmiştir.

OLAY VE OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuran Mehmet Reşit Arslan, Türk vatandaşı olup, 1966 doğumludur. Başvuran, 1892 yılında yasa dışı silahlı bir örgüte üye olmaktan ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır ve halen cezaevinde bulunmaktadır.

Orhan Bingöl, Türk vatandaşı olup, 1973 doğumludur. Başvuran, 1995 yılında yasa dışı silahlı bir örgüte üye olmaktan ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır ve halen cezaevinde bulunmaktadır.

A. Mehmet Reşit Arslan

1. Başvuru No. 47121/06

6. Başvuran olayların meydana geldiği dönemde, İzmir F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevinde cezasını çekmekteydi.

7. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekan Yardımcısı tarafından imzalanan 12 Mayıs 2005 tarihli yazıya göre, bu fakültenin eski öğrencisi

olan başvuran, 5316 sayılı Kanun uyarınca, tutukluluğunun sona ermesinden iki ay sonra fakülteye yeniden kaydedilmesini talep etme imkânına sahiptir.

8. Başvuran, 13 Mart 2006 tarihinde, İzmir Cezaevinin idaresinden, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı hakkında Kanun'un ("5275 sayılı Kanun") 67. maddesinin 3. fıkrasıyla koşullu olarak sunulan bir imkân olan bilgisayar ve İnternet erişimine izin verilmesini talep etmiştir.

9. Başvuranın talebi üzerine, 24 Mart 2006 tarihinde, cezaevinin idare ve gözlem kurulu, başvuranın, tutuklu olduğu halde yasa dışı örgütün diğer tutuklu üyeleriyle ilişkilerini sürdürdüğü ve herhangi bir eğitim kurumuna kayıtlı olmadığı gerekçesiyle, söz konusu talebin uygun olmadığını belirtmiştir.

10. İzmir Cezaevinin idaresi, idare ve gözlem kurulunun görüşüne katılarak, yasa dışı bir örgüte üye olmaktan hüküm giyen kişilerin eğitime yönelik bilgisayar donanımına veya görsel-işitsel araçlara erişim hakkının kısıtlanması ihtimalini öngören 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 4. fıkrasına dayanarak, söz konusu talebi reddetmiştir.

11. Başvuran, 3 Nisan 2006 tarihinde İzmir İnfaz Hâkimliğine başvurarak, kendisine göre cezaevi idaresi tarafından eğitim hakkına getirilen kısıtlamaların kaldırılmasını talep etmiştir. Başvuran, cezaya mahkûm edilmesinden önce, Tıp Fakültesinde son sınıf öğrencisi olduğunu ve yüksek öğreniminin sürdürülmesi kapsamında görsel-işitsel araçları kullanma imkânından faydalanmak istediğini açıklamıştır. Başvuran ayrıca, cezaevi idaresinin kendisine bu türden bir araç sağlama imkânına sahip olmaması durumunda, söz konusu araçları kendi imkânlarıyla edinmeyi önermiştir.

12. İzmir İnfaz Hâkimliği, 4 Nisan 2006 tarihinde dosya üzerinden inceleme yaparak, bu başvuruyu reddetmiştir.

13. Başvuran, 14 Nisan 2006 tarihinde, 4 Nisan 2006 tarihli karara itiraz etmiştir. İlgili, 3 Nisan 2006 tarihli başvurusu kapsamında sunduğu gerekçeleri yinelemiştir. Uzaktan eğitim veren bir üniversiteye kaydolmak istediğini açıklamıştır. Diğer taraftan başvuran, tutukluluğu süresince disiplin cezası almadığını beyan etmiştir.

14. İzmir Ağır Ceza Mahkemesi, 27 Nisan 2006 tarihinde, dosya üzerinden inceleme yaparak, İnfaz Hâkimliğinin kararının usule ve yasaya aykırı olmadığı kanaatine vararak, başvuran tarafından bu karara karşı yapılan itirazın reddine karar vermiştir.

15. Başvuran, bir uzaktan eğitim programı aracılığıyla yüksek öğrenimini sürdürmek amacıyla 2006 yılının Haziran ayında düzenlenen üniversiteye giriş sınavına katılmıştır. Bu sınav sonucunda, ilgili, uzaktan eğitim programı bulunan Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesine 2006-2007 öğretim yılı için kaydolmuştur.

2. Başvuru No. 34750/07

a) Hesap ve çeviri fonksiyonlarına sahip elektronik cihazın geri verilmesine ilişkin talep

16. Başvuran, İzmir F Tipi Cezaevinde tutuklu bulunduğu sırada, cezaevi idaresi aracılığıyla, hesap ve İngilizce-Türkçe çeviri fonksiyonları bulunan elektronik bir cihaz edinmiştir. İlgilinin bu cihazı hücrelerinde kullanmasına izin verilmiştir.

17. Başvuranın Bolu'da bulunan bir cezaevine nakledilmesinin ardından, söz konusu cihaz emanete alınmış ve 17 Haziran 2005 tarihli Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik tarafından öngörülen eşya listesinde bu cihazın bulunmadığı gerekçesiyle, başvuranın cihazın kendisine geri verilmesine ilişkin talebi, cezaevi idaresi tarafından reddedilmiştir.

18. Başvuran, 15 Ocak 2007 tarihinde İnfaz Hâkimliğine başvurarak, cezaevi idaresi tarafından eğitim hakkına getirilen kısıtlamaların kaldırılmasını talep etmiştir.

19. İnfaz Hâkimliği dosyayı inceledikten sonra, 29 Ocak 2007 tarihinde kararını vermiştir. İnfaz Hâkimliği, yukarıda belirtilen yönetmeliğin 15. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, cezaevi idaresinin, hükümlülerin kişisel gelişimine yönelik kültürel ve eğitsel faaliyetler kapsamında kullanılabilecek eşyaların, koğuş, oda ve eklentiler dışında, idare tarafından uygun görülecek yerlerde ve denetim altında bulundurmasına ve kullanmasına kurum olanakları çerçevesinde izin verebileceğini hatırlatmıştır. İnfaz Hâkimliği, elektronik sözlüklerin bu kategoriye dâhil olduğunu belirtmiştir. İnfaz Hâkimliği, , idarenin başvuranın cihazını kullanmasına izin vermemesinin kanuna aykırı olduğunu belirtmekle birlikte, yasal hükmün, başvuranın söz konusu cihaz hücresinde tutmasına artık izin vermediği kanaatine varmıştır. Bu sebeple İnfaz Hâkimliği, başvurunun, cihazın hücrede tutulmasına ilişkin talebin reddiyle ilgili kısmının reddedilmesi gerektiği ve başvurunun cihazın kullanımına ilişkin talebin reddiyle ilgili kısmının kabul edilmesi gerektiği kanısındadır. İnfaz Hâkimliği bu ikinci kısma ilişkin olarak, başvuran için, gelecekte cihazını denetim altında kullanabileceği yerin belirlenmesinin artık idarenin takdirine kaldığını belirtmiştir.

20. Başvuran, bu karara itiraz etmiştir. Başvuran, başvurusuna dayanak olarak, idarenin, cihazın kütüphanede kullanılmasına izin verdiğini, ancak kendisinin kütüphaneye sadece iki haftada bir ve bir saat süresince erişim sağlama hakkının bulunduğunu belirtmiştir. Hâlbuki başvuran, derslerinin, söz konusu cihazın daha sık kullanımını gerektirdiğini iddia etmiştir. Başvuran, üniversitenin bizzat, bazı dersler için kesinlikle hesap makinesi kullanılmasını önerdiğini eklemiştir.

21. Bu başvuru, İzmir Ağır Ceza Mahkemesi tarafından, dosya üzerinden incelenerek, 16 Şubat 2007 tarihinde reddedilmiştir.

b) Bilgisayar edinilmesine ve kullanılmasına ilişkin talep

22. Bu zaman zarfında başvuran, Bolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevine nakledilmiştir. Başvuran, 9 Mart 2007 tarihinde, Anadolu Üniversitesinde iktisadi ve idari bilimler alanında uzaktan eğitim gördüğünü ve bilgisayar derslerinin zorunlu olduğunu iddia ederek, bu cezaevinin idaresinden, bir bilgisayar satın almasına ve kullanmasına izin verilmesini talep etmiştir.

23. Cezaevi idaresi, 29 Mart 2007 tarihli bir kararla, başvuranın talebini reddetmiştir. Cezaevi idaresi, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrasının, sadece bilgisayar satın alınmasına değil aynı zamanda kullanımına da izin verdiğini belirtse de, bunun yalnızca idarenin denetimi altında, kültürel, eğitsel veya yeniden kazandırmaya yönelik faaliyetler kapsamında mümkün olduğu kanaatine varmıştır. Cezaevi idaresi diğer taraftan, aynı kanunun 67. maddesinin 4. fıkrasının, belirli bir tehlike arz eden kişiler veya başvuran gibi yasa dışı bir örgüte üye olmaktan mahkûm edilen hükümlüler için bu hakların kısıtlanması olanağını öngördüğünü belirtmiştir.

24. Başvuran, İnfaz Hâkimliğine başvurarak, bu karara itiraz etmiştir. Başvuran, yukarıda belirtilen, 67. maddenin 4. fıkrasında öngörülen kısıtlamanın, otomatik olarak uygulanmadığını, söz konusu maddede bu bağlamda “kısıtlanmalıdır” ibaresinin değil “kısıtlanabilir” ibaresinin kullanıldığını savunmuştur. Hâlbuki başvurana göre, idarenin kararında, bu haktan yararlanılmasının neden mutlaka bertaraf edilmesi gerektiği kanısına varıldığı gerekçelendirilmemiştir. Başvuran diğer taraftan, başka F tipi yüksek güvenlikli kapalı cezaevlerinde, aynı ceza hükümlerine dayanılarak mahkûm edilmiş başka kişilerin, öğrenim gördüklerini ispatlamamış olsalar bile, bilgisayar kullanma imkânından yararlandıklarını eklemiştir.

25. Bolu İnfaz Hâkimliği, 19 Nisan 2007 tarihinde dosya üzerinden karar vermiştir. Bolu İnfaz Hâkimliği, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin

3. fıkrasının sadece kapalı infaz kurumlarıyla ilgili olduğunu, başvuranın tutulduğu cezaevi gibi yüksek güvenlikli kapalı infaz kurumlarıyla ilgili olmadığını belirterek, dolayısıyla başvuranın, bu hükmün 4. fıkrasında öngörülen tutuklu kategorisine girip girmediği hususunun incelenmesine gerek olmadığı, zira İnfaz Hâkimliğine göre, ilgilinin her hâlükârda bilgisayar kullanımından yararlanamayacağı kanaatine varmıştır. İnfaz Hâkimliği, diğer bir deyişle, idarenin söz konusu talebi reddetmesine ilişkin kararının, yanlış gerekçelendirilmiş olmasına rağmen, hukuka uygun olduğu kanaatine varmıştır. Başvuranın, diğer yüksek güvenlikli kapalı cezaevlerinde bazı hükümlülerin bu imkândan faydalandığını belirtmesiyle ilgili olarak, İnfaz Hâkimliği, mevzuat metnlerinin bu kurumların idaresi tarafından yanlış yorumlanmasının söz konusu olduğu kanaatine varmıştır. İnfaz Hâkimliği, böyle bir durumun başvuranla ilgili herhangi bir etkisinin olamayacağını belirtmiştir. Sonuç olarak başvuruyu reddetmiştir.

26. Bolu Ağır Ceza Mahkemesi, 16 Mayıs 2007 tarihinde, dosya üzerinden inceleme yaparak, başvuranın bu karara karşı itirazını reddetmiştir.

c) Hükümet tarafından ibraz edilen belgeler

27. Hükümet, başvuranın Kırıkkale F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevinde 1 Şubat 2008 tarihinden 17 Aralık 2013 tarihine kadar tutulduğunu ve bu cezaevinin idaresinin, başvuranın, bir bilgisayar kullanarak üniversite sınavına katılmasına izin verdiğini açıklamaktadır. Hükümet bu bağlamda, Mahkemeye, bu cezaevi tarafından bilgisayar kullanımına ilişkin olarak başvuran Arslan'a 2011 yılında verilen izin belgelerini sunmuştur.

28. Başvuran, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrası uyarınca sunduğu birçok talebe rağmen, 2011 yılından önce bilgisayara erişim sağlayamadığını açıklamaktadır. Başvuran çok kısıtlı şekilde olmak üzere, 2011 yılından itibaren etkin olarak bilgisayar kullanabildiğini

belirtmektedir. Başvuran, 22 Kasım 2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 677 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin kabulünün ardından (aşağıdaki 38. paragraf), öğrenimine devam etmesi için hiçbir imkân kalmamıştır.

B. Orhan Bingöl

29. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin eski öğrencisi olan Bingöl, bir uzaktan eğitim programı aracılığıyla, yüksek öğrenimini sürdürmek amacıyla 2006 yılının Haziran ayında düzenlenen üniversiteye giriş sınavına katılmıştır. Başvuran, bu sınavın sonucunda bir yükseköğretim kurumuna kabul edilmesi için yeterli olduğunu düşündüğü bir puan almıştır. Bu başvuran, uzaktan eğitim de veren Sakarya Üniversitesi Meslek Yüksek Okulunun Bilgisayar Programcılığı Bölümüne kaydolmadan önce, eğitim şekilleri hakkında bilgi edinmek amacıyla bu kuruma bir yazı gönderdiğini belirtmektedir.

30. Başvuran, 1 Ağustos 2006 tarihinde, idareden bilgisayar ve İnternet erişimi için izin talep etmiştir. Başvuran, uzaktan eğitim veren bir yükseköğretim kurumunda yüksek öğrenimine devam etmek istediğini ve bu programa devam edebilmesi için mutlak suretle bu iki araca ihtiyacı olduğunu ileri sürmüştür. Başvuran, kayıt süresinin 9 Ağustos 2006 tarihinde sona erdiğini ve söz konusu iznin verilmemesi durumunda yüksek öğrenimine devam edemeyeceğini eklemiştir.

31. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdür Yardımcısı, 8 Ağustos 2006 tarihinde, başvuranın talebini 5275 sayılı Kanun’un 67. maddesinin 4. fıkrasına dayanarak reddetmiştir.

32. Diğer taraftan, Sakarya Üniversitesi, 10 Ağustos 2006 tarihli bir yazıyla, başvurana, ya cezaevinden çıkacağı tarihe kadar kurumlarına kaydını erteleyebileceğini ya da cezaevinden İnternet aracılığıyla eğitim programını takip edebileceğini bildirmiştir. Dosyada yer alan unsurlara

göre, başvuran 2006-2007 öğretim yılı için herhangi bir üniversiteye kayıt yaptırmamıştır.

33. Başvuran belirtilmeyen bir tarihte, idarenin red kararına karşı İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur. Bu başvuru, 23 Ağustos 2006 tarihli kararla reddedilmiştir. İnfaz Hâkimliği, kararında, yasal mevzuatın, idarenin denetimi altında, kültürel, eğitsel veya yeniden kazandırmaya yönelik faaliyetler kapsamında bilgisayar kullanımına izin verdiğini, bununla birlikte, belirli bir tehlike arz eden kişiler veya yasa dışı bir örgüte üye olmaktan mahkûm edilen hükümlüler için bu hakların kısıtlanması olanağını öngördüğünü belirtmiştir. İnfaz Hâkimliği, dolayısıyla başvuranın talebinin reddedilmesinin kanuna uygun olduğu kanaatine varmıştır.

34. Kocaeli Ağır Ceza Mahkemesi, 7 Eylül 2006 tarihinde, başvuran tarafından yapılan itirazı reddetmiştir.

35. Hükümet, başvurana, Kocaeli Cezaevinde tutukluluğu süresince 30 Aralık 2003 ve 30 Ocak 2008 tarihleri arasında verilmiş olan yirmi iki disiplin cezasını gösteren bir belge sunmuştur.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK KURALLARI VE UYGULAMASI

36. Anayasa'nın 42. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“ Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

(...) ”

37. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 67. maddesinin somut olayla ilgili kısımları aşağıdaki şekildedir:

“ 3. Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında İnternette yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun

görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.

4. Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir. ”

38. 22 Kasım 2016 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 677 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 4. maddesi aşağıdaki gibidir:

“ Terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanlar, (...) ülke genelinde uygulanan merkezi sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları (...) tarafından ceza infaz kurumu içinde veya dışında yapılan ya da yaptırılan sınavlara giremezler. ”

39. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi (“AYM”), 10 Aralık 2014 tarihinde, Kırıkkale F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutulan hükümlüler için bilgisayar ve İnternet erişim süresini kısıtlayan bir tedbirle ilgili sunulan şikâyet hakkında bir karar vermiştir (Bilgisayar kullanımına ve dolayısıyla İnternet kullanımına izin verilen 21 saatlik süre, haftalık 15 saat olarak kısıtlanmıştır)(*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, No. 2013/583, 10 Aralık 2014). Bu başvuru söz konusu tedbire itiraz etmek amacıyla ilk başvuran Mehmet Reşit Arslan ile birlikte başka kişiler tarafından yapılmıştır. AYM, bu şikâyeti, Anayasa’nın 42. maddesiyle güvence altına alınan eğitim hakkı kapsamında incelemiştir. AYM, kararında, söz konusu tedbirin orantılı olduğu ve hükümlüleri eğitim hakkından yoksun bırakmadığı kanaatine vararak, eğitim hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. AYM, 16 Mayıs 2001 tarihli 4675 sayılı Kanuna, 13 Aralık 2004 tarihli 5275 sayılı Kanun’un 67. maddesinin 3 ve 4. fıkralarına, 20 Mart 2006 tarihli 2006/10218 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğe ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 13 Ekim 1989 tarihinde cezaevinde eğitim hakkında kabul ettiği 89/12 sayılı Tavsiye Kararına atıfta bulunarak, bu türden bir şikâyetin

özellikle eğitim hakkı alanında incelenmesi gerektiği kanaatine varmıştır.

Bu kararın somut olayla ilgili kısımları aşağıda belirtilmiştir:

"71. Eğitim hakkı, devleti belli eğitim kurumlarını kurma ve destekleme yükümlülüğü altına sokmamaktadır. Bununla birlikte, kurulan ve desteklenen bir eğitim kurumuna etkili bir şekilde erişimi sağlamak devlet için bir yükümlülüktür (...). Ancak ceza infaz kurumlarında mahkûmların eğitimi için bir kurum açılmışsa, (...) mahkûmların eğitim faaliyetine erişiminin sağlanması gerekmektedir.

72. Anayasa'nın 42. maddesi devlete ceza infaz kurumlarında mahkûmlara eğitim öğrenim imkânı sağlanması yönünde pozitif bir yükümlülük yüklememiştir. Bununla birlikte 5275 sayılı Kanun'da, İnfaz Tüzüğü'nde ve Adalet Bakanlığı Genelgelerinde mahkûmlar için eğitsel, kültürel ve sosyal faaliyetlerin önemi vurgulanarak bu tür faaliyetlerin mahkûmların topluma kazandırılmasındaki önemi ortaya konulmuş (...) ve yasal olarak devlet, mahkûmlara ceza infaz kurumunun imkânları çerçevesinde eğitim ve öğrenim sağlama yükümlülüğü altına girmiştir. Uluslararası belgelerde de aynı husus dile getirilmiş, tutuklu ve mahkûmların eğitim faaliyetlerine katılmalarının sağlanması gerektiği vurgulanmıştır (...). Dolayısıyla Anayasa ve Sözleşme'de olmayan bir yükümlülük ceza infaz kurumunun imkânları da gözetilerek yasalarla ortaya konulmuştur. Bu çerçevede ceza infaz kurumunda sağlanan bir eğitim faaliyetine erişimin engellenmemesi ceza infaz kurumu için bir zorunluluktur. "

Anayasa Mahkemesi, kararında, hükümlüler için bilgisayar kullanımı ve İnternete erişim süresini kısıtlayan bir tedbirin, başvuranların Anayasa'nın 42. maddesi tarafından güvence altına alınan haklarına müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesine göre, bu tedbir orantılı bir tedbir olarak kabul edilebilmektedir. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi, başvuranların uzaktan eğitimlerini görmeye başlamış oldukları ve cezaevi idaresinin kendilerine ilgili mevzuat uyarınca, büyük kolaylıklar sunduğu, yani, bilgisayar kullanımı ve İnternete erişimi için bir oda tahsis ettiği ve buna karşın bilgisayarın kullanım süresine ve İnternet erişimine bir kısıtlama getirdiği kanaatine varmıştır. Anayasa Mahkemesi, bu kısıtlamanın öngörülebilir olduğuna ve cezaevlerinde düzenin korunması gibi meşru bir amaç izlediğine karar vermiştir. Ayrıca, Anayasa

Mahkemesine göre, mutlak bir yasaklamanın değil ancak uzaktan eğitimi imkânsız kılmayan, yalnızca kullanım süresini kısıtlayan bir tedbirin söz konusu olması ve hükümlülerin hücrelerinde çalışma imkânına da sahip olmaları nedeniyle, söz konusu kısıtlama izlenen amaç ile orantılı olarak değerlendirilebilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, ayrıca kararında, adil yargılanma hakkının uygulanabilirliğini de incelemiştir. Anayasa Mahkemesi, bu bağlamda, genel olarak, özgürlük hakkı haricinde, tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam eden tutuklu veya hükümlülerin haklarına ilişkin bazı sınırlamaların, hukuki nitelikte olduklarını ve bu nedenle, infaz hâkimliği tarafından adli denetime tabi tutulmaları sebebiyle, adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmeleri gerektiği sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi, bu hak ihlaliyle ilgili - infaz hâkimliği önündeki davalarda duruşma yapılmaması hakkındaki şikâyet de dâhil olmak üzere - birçok şikâyeti açıkça dayanaktan yoksun oldukları gerekçesiyle reddetmiştir.

III. AVRUPA KONSEYİNİN İLGİLİ BELGELERİ

40. Avrupa Konseyinin somut olayda tutuklu veya hükümlülerin eğitim haklarına ilişkin ilgili belgeleri *Velyo Velev/Bulgaristan* kararında (No. 16032/07, §§ 21 ila 24, AİHM 2014 (özetler)) belirtilmiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. BAŞVURULARIN BİRLEŞTİRİLMESİ HAKKINDA

41. Mahkeme, ilk olarak, yargının iyi idare edilmesi doğrultusunda ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 42. maddesinin 1. fıkrası uyarınca başvuruların birleştirilmesi gerektiği kanaatindedir.

II. SÖZLEŞME'YE EK 1 NO.LU PROTOKOL'ÜN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

42. Başvuranlar, yüksek öğrenimlerini sürdürmeleri ve genel kültürlerini geliştirmeleri için kullanımı zorunlu araçlar olduğu kanaatinde oldukları bilgisayar kullanımının ve İnternet erişiminin imkânsızlığından yakınmaktadırlar. Başvuranlar, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edilmesinden şikâyet etmektedirler.

Arslan, söz konusu kısıtlamaları şikâyet ederek, Sözleşme'nin 3, 7, 9, 10, 14 ve 17. maddelerinin ihlal edilmesinden yakınmaktadır. Aynı şekilde, başvuran Bingöl, Sözleşme'nin 8. ve 14. maddelerinin, Sözleşme'nin 8. maddesi ve/veya Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi ile birlikte Sözleşme'nin 14. maddesinin ihlal edilmesinden şikâyet etmektedir.

Mahkeme, başvuruların Sözleşme hükümlerine dayanarak ileri sürdükleri şikâyetin, bilgisayar kullanımının ve cezaevi ortamında İnternete erişiminin imkânsızlığı ile ilgili olduğunu gözlemlemektedir. Bu şikâyet, özellikle, kamu alanına giren ve özgürce erişilebilir bir İnternet sitesinde yayımlanan bilgilere İnternet yoluyla erişime dair belirli bir araç ile ilgili değildir (bir hükümlünün hukuki bilgiler yayımlayan İnternet sitelerine erişim imkânına getirilen kısıtlama ile ilgili *Kalda/Estonya*, No. 17429/10, 19 Ocak 2016 kararı ve başvuranın, bir hükümlünün eğitim hakkında bilgi veren bir İnternet sitesine erişimine getirilen kısıtlama hakkında şikâyetle bulunması ile ilgili *Jankovskis/Litvanya*, No. 21575/08, 17 Ocak 2017 kararı ile karşılaştırınız). Nitekim, başvuranlara göre, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrasını ihlal eden bilgisayar kullanımının ve İnternete erişimin imkânsızlığı, yüksek öğrenimlerini sürdürmeleri için ihtiyaç duydukları zorunlu araçlardan yoksun bırakılmalarına yol açmıştır. Söz konusu olay ve olguların hukuki nitelendirmesini yapmaya yetkili olan Mahkeme, başvuruların iddialarını Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2.

maddesinin birinci cümlesi açısından incelenmesi gerektiği kanaatindedir. Söz konusu maddenin ilk cümlesi aşağıdaki şekildedir:

“Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.”

A. Tarafların İddiaları

1. Hükümet

403. Hükümet, öncelikle, Mahkemeyi, Sözleşme hükümleriyle konu yönünden (*ratione materiae*) bağdaşmadığı gerekçesiyle bu şikâyeti reddetmeye davet etmektedir. Hükümet, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 2. maddesinin, özellikle yüksek öğrenim ve yabancı dil öğrenimi olmak üzere, bütün eğitim şekillerine ilişkin mutlak bir hakkı güvence altına almadığını belirtmektedir.

44. Buna ek olarak, Hükümet, aşağıda belirtilen sebeplerden dolayı bu hükmün ihlal edilmediğini ileri sürmektedir (bk. ayrıca aşağıdaki 62. paragraf).

45. Hükümet, başvuran Arslan’ın hücrelerinde elektronik cihaz kullanma talebiyle ilgili olarak, ilgilinin 4 Haziran 2007 tarihli bir yazıyla, Yönetmeliğin 15. maddesinin 3. fıkrasına dayanarak, böyle bir cihazı hücrelerinde kullanma yetkisine sahip olmadığını, ancak makamların kontrolü altında cezaevinin kütüphanesinde bu cihazı kullanma imkânı olduğu hakkında bilgilendirilmiş olduğunu belirtmektedir. Hükümet, ayrıca, ilgilinin de diğer hükümlüler gibi, cezaevinin kütüphanesinde bulunan kitapları ve diğer eğitim malzemelerini kullanabileceğini eklemektedir. Hükümet, 5275 sayılı Kanun’un 67. maddesinin 4. fıkrasına dayanarak, ilgilinin terörist faaliyetlerden dolayı mahkûm edilmesi nedeniyle İnternete erişim hakkının bulunmadığını belirtmektedir.

46. Hükümet ayrıca, başvuran Arslan’ın 1 Şubat 2008 - 17 Aralık 2013 tarihleri arasında Kırıkkale F tipi yüksek güvenlikli kapalı cezaevinde tutulduğunu belirtmektedir. Hükümet, bu cezaevinin eğitim kurulunun,

başvuran Arslan'ın Kırıkkale Üniversitesi'nin bilgisayar programcılığı bölümüne uzaktan eğitim alarak katıldığını dikkate alarak, ilgiliye bilgisayar üzerinden üniversitenin derslerine katılması için izin verdiğini ve bu sebeple başvuranın bir bilgisayar aracılığıyla üniversitenin derslerini takip edebildiğini ileri sürmektedir.

47. Başvuran Bingöl ile ilgili olarak, Hükümet, ilgilinin herhangi bir yükseköğretim kurumuna kabul edilmediğini belirtmektedir. Hükümet, ilgilinin, ileri sürülen hükümlerin ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu iddia edemeyeceği sonucuna varmıştır. Hükümet, bilhassa, ilgilinin söz konusu yükseköğretim kurumuna giriş sınavındaki sonuçlarının Sakarya Üniversitesi'ne kayıt yaptırılması için yetersiz olduğunu belirtmektedir. Hükümet, başvuranın başka bir yükseköğretim kurumuna (örneğin, uzaktan eğitim kurumuna) kayıt yaptırma hakkına sahip olmasına rağmen, kayıt yaptırmadığını eklemektedir. Hükümet, başvuranın, öğrenci olmaması nedeniyle, eğitimini sürdürmek için bir bilgisayara veya İnternet erişimine ihtiyacı olmadığı sonucuna varmıştır.

2. Başvuranlar

48. Başvuran Arslan, başvurularının esasen, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrasını ihlal edecek şekilde, bilgisayar kullanımının ve İnternete erişimin imkânsız kılınmasıyla ilgili olduğunu ileri sürmektedir. Arslan, bilgisayar kullanma talebinde ve hücresinde değil de, daha ziyade bu hükme uygun olarak, cezaevi idaresi tarafından bu amaç için belirlenmiş olan odalarda İnternete erişebilme talebinde bulunduğunu belirtmektedir. Başvuran Arslan, elektronik hesap-tercüme makinesi kullanımına ilişkin talebiyle ilgili olarak, iktisadi ve idari bilimler alanındaki eğitimini sürdürmek için hücresinde bu özelliklere sahip bir cihaza ihtiyaç duyduğunu iddia etmektedir. İlgili, bu taleplerinin reddedilmesinin, cezaevi makamları tarafından sergilenen keyfi tutumunun başka bir örneği olduğu kanaatindedir. Arslan, kendisine getirilen İnternet erişimli bilgisayar

kullanımına yönelik kısıtlamaların eğitime devam etmesini neredeyse imkânsız hale getirdiğini iddia etmektedir.

İlgili, ayrıca, başvurusunun, kendisine göre haklı bir sebep olmaksızın, aynı kanunun 63. maddesinin 4. fıkrası uyarınca reddedildiğini belirtmektedir. Arslan, amacının yüksek öğrenimine devam etmek ve özellikle dil ve kültür alanında bilgilerini artırmak olduğunu belirtmekte ve, yasa dışı bir örgüte üye olma suçu nedeniyle sahip olduğu hükümlü niteliğinin kategorik olarak bu türden bir reddetmeyi haklı gösteremeyeceği kanaatindedir.

49. Ayrıca, başvuran Arslan, 2011 yılından sonra çok sınırlı bir şekilde bilgisayar kullanmasına izin verildiğini, ancak 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminden sonra, yüksek öğrenimine devam etmesini imkânsız kılan yeni kısıtlamalar getirildiğini ileri sürmektedir (bk. yukarıdaki 28. paragraf).

50. Başvuran Bingöl, yükseköğretime geçiş sınavına girdiğini ve Sakarya Üniversitesi Meslek Yüksekokulu'nun uzaktan eğitim veren bilgisayar programcılığı bölümüne kabul edildiğini ileri sürmektedir. Bingöl, Sakarya Üniversitenin, 10 Ağustos 2006 tarihli bir yazıyla, kendisine cezaevinden tahliye edilmesine kadar kaydını dondurabileceğini veya cezaevinden İnternet yoluyla eğitim almaya devam edebileceğini belirttiğini eklemektedir. İlgili, cezaevi makamlarının kendisine bilgisayar kullanma ve İnternete erişim hakkı vermemesi nedeniyle ve üniversiteye giriş sınavında başarılı olmak için yapmış olduğu sıkı çalışmaya rağmen, üniversiteye devam edemediğinden dolayı üzüntü duyduğunu ifade etmektedir.. Başvuran Bingöl, bir bilgisayara ve İnternete erişim talebinin, yalnızca yasa dışı bir örgüte üye olma nedeniyle mahkûm edilmesi sebebiyle, keyfî olarak ve haklı bir sebebe dayanmaksızın reddedildiğini belirtmektedir.

B. Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. Maddesinin Birinci Cümlesinin Uygulama Alanı

51. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin birinci cümlesi uyarınca, hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, Sözleşmecî Devletlere belli eğitim kurumlarını kurma veya destekleme yükümlülüğü getirdiği şekilde yorumlanamayacak olsa da, bu tür kurumları kuran bir Devletin bu kurumlara etkin erişimi sağlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Başka bir deyişle, belirli bir zamanda mevcut eğitim kurumlarına erişim, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin birinci cümlesinde yer alan hakkın ayrılmaz bir parçasıdır (« *Belçikada eğitime ilişkin dil rejiminin bazı yönleri* » hakkında dava/*Belçika* (esas) , 23 Temmuz 1968, §§ 3 ila 4, Seri A No. 6, *Ponomaryovi/Bulgaristan*, No. 5335/05, § 49, AİHM 2011, ve *Catan ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], No. 43370/04 ve 2 diğer başvuru No., § 137, AİHM 2012 (özetler)). Bu hüküm ilk, orta ve yüksek öğretim düzeyleri için geçerlidir (*Leyla Şahin/Türkiye* [BD], No. 44774/98, §§ 134 ve 136, AİHM 2005-XI).

52. Somut olayda, Mahkeme, başvuruların 2006 yılında, yükseköğretim kurumu giriş sınavına katıldıklarını gözlemlemektedir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi eski öğrencisi olan başvuran Arslan, bu sınavın sonunda, 2006-2007 akademik yılı için uzaktan eğitim veren Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne kabul edilmiştir. Ayrıca, başvuran Bingöl, 2006-2007 akademik yılı için hiçbir yükseköğretim kurumuna kayıt yaptırmamış olsa bile, kendisine göre, bir yükseköğretim kurumuna kabul edilebilmesini sağlayacak yeterli bir not almıştır.

53. Mahkeme, başvuruların esasen cezaevi makamlarına sundukları taleplerin görsel-işitsel, bilgisayarla ilgili veya elektronik materyallerin kullanımı ile ilgili olduklarını ve üniversiteye giriş sınavına hazırlanmalarını

ya da üniversite eğitimlerini sürdürmelerini amaçladıklarını kaydetmektedir. Dolayısıyla, Mahkemeye göre, başvuran Bingöl'ün bir eğitim kurumuna kayıt yaptırmış olup olmaması önemli değildir. Her iki başvuranın uzaktan eğitim veren kurumlarda yüksek öğrenimlerine devam etmeyi planladıkları ve bu nedenle, 2006 yılında yükseköğretim kurumlarına giriş sınavına katıldıkları ve taleplerini bu başvuru kapsamında destekledikleri dava dosyasının unsurlarından anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesinin 10 Aralık 2014 tarihli kararında belirttiği gibi, somut olaydaki ilgili Türk mevzuatı (mevcut davalardaki olay ve olguların meydana geldiği tarihte yürürlükte olan), hükümlülere cezaevlerinin imkânları ölçüsünde cezaevlerinde eğitimlerine devam etme imkânı vermektedir. Özellikle, Anayasa Mahkemesine göre, cezaevlerinin, kendi bünyelerinde sağladıkları bir eğitim faaliyetine erişimi engellememe yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu bağlamda, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, toplumla yeniden bütünleştirme veya eğitim programları kapsamında, cezaevi idaresi tarafından bu amaçla belirtilen yerlerde, denetim altında, işitsel-görsel ve bilgisayar eğitim araçlarını ve bilgisayarı kullanma ve İnternete erişim izni verilmiştir. Bu imkân, hükümlülere, eğitim kurumlarının giriş sınavlarına hazırlanmalarına ve gerektiğinde, eğitimlerini sürdürmelerine olanak sağlaması nedeniyle, eğitim hakkının etkin bir şekilde kullanılması için kesin olarak zorunlu maddi bir aracı teşkil etmektedir. Mahkemenin yerleşik içtihadına göre, belirli bir zamanda mevcut eğitim kurumlarına erişim, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ilk cümlesinde belirtilen hakkın ayrılmaz bir parçasıdır (*Ponomaryovi*, yukarıda anılan, § 49). Sonuç olarak, söz konusu şikâyetin, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin kapsamına girmektedir.

Yukarıda belirtilenler ışığında, Hükümetin başvuran Bingöl'ün mağdur sıfatı taşımadığı yönündeki itirazının da reddedilmesi uygundur.

54. Mahkeme, bu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle bağdaşmadığını tespit ederek, kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

2. Esas Hakkında

a) İlgili İlkeler

55. Mahkeme öncelikle, hukuka uygun bir tutukluluğun açıkça Sözleşme'nin 5. maddesinin uygulama alanına girdiği durumlarda, genel olarak, hükümlülerin özgürlük hakkı hariç olmak üzere, Sözleşme tarafından güvence altına alınan tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam ettiklerini vurgulamaktadır. Örneğin, Sözleşme'nin 3. maddesiyle yasaklanan tutuklular kötü muamelelere veya insanlık dışı ya da küçültücü ceza veya muamelelere tabi tutulamazlar; aile hayatına saygı hakkı, ifade özgürlüğü, ibadet etme hakkı, Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca bir avukata veya mahkemeye etkin şekilde erişim hakkı, yazışmalara saygı hakkı ve evlenme hakkı gibi haklara sahip olmaya devam ederler. Bu diğer haklara getirilen bütün kısıtlamaların haklılığı, gösterilen gerekçe, kaçınılmaz olarak cezaevi koşullarından kaynaklanan güvenlik değerlendirmelerine, özellikle suçun önlenmesi ve kamu düzeninin korunmasına dayandırılrsa bile, gösterilmelidir (bk. *Hirst/Birleşik Krallık* (No. 2) [BD], No. 74025/01, § 69, AİHM 2005-IX ve bu kararda atıfta bulunulan kararlar; ayrıca bk. *Velyo Velev/Bulgaristan* (No. 16032/07 § 30). Mahkeme, *Hirst* kararında (yukarıda anılan, § 70), şu şekilde açıklamıştır: “(...) bir tutuklunun, sadece cezaya mahkûm edilmesi sonucunda cezaevinde bulunması sebebiyle Sözleşme tarafından güvence altına alınan haklarından yoksun bırakılması hiçbir şekilde (...) söz konusu değildir.”

56. Mahkeme, eğitim hakkıyla ilgili olarak, ne kadar önemli olsa da, bu hakkın mutlak olmadığını ve bazı kısıtlamalara tabi tutulabileceğini kabul

etmektedir. Söz konusu kısıtlamalar, hakkın özü ihlal edilmediği sürece üstü kapalı biçimde kabul edilebilir, nitekim erişim hakkı, “doğası gereği Devlet tarafından yasal bir düzenleme yapılmasını” gerektirir. Söz konusu hakkın özüne zarar verilmemesi ve etkinliğinden yoksun bırakılmaması amacıyla, bu kısıtlamaların herkes için öngörülebilir olduğuna ve meşru bir amaç taşıdıklarına Mahkemenin ikna edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, Sözleşme’nin 8 ila 11. maddelerinden farklı olarak, 1 No.lu Protokol’ün 2. maddesi, “meşru amaçların” ayrıntılı bir şekilde sıralanmasıyla Mahkemeyi bağlamaz. Ayrıca, bir sınırlama, ancak kullanılan araçlar ile güdülen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi varsa bu madde ile bağdaştırılabilir. Sözleşmenin gereklerine riayet edilip edilmediği hakkında karar vermek son tahlilde Mahkemenin görevi olsa da, Sözleşmeci Devletler eğitim alanında belirli bir takdir yetkisine sahiptirler (yukarıda anılan *Velyo Vele*, § 32).

41. Eğitimin, makamların tahsis edebileceği kaynakların muhakkak sınırlı olmasına rağmen, düzenlenmesi “karmaşık” ve yönetilmesi masraflı olan bir hizmet olduğu açıktır. Aynı zamanda, Devletin eğitime erişimi düzenlerken, bir yandan, kendi yargılama yetkisi altındaki kişilerin eğitim ihtiyaçları ile diğer yandan, bu ihtiyaçları karşılamaya ilişkin sınırlı kapasitesi arasında bir denge kurması gerektiği açıktır. Bununla birlikte, Mahkeme, kamu hizmetlerinin sağladığı diğer bazı edimlerin aksine, eğitimin Sözleşme tarafından doğrudan korunan bir hak olduğunu göz ardı edemez. Dahası, eğitim yalnızca doğrudan eğitimden yararlananlara fayda sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda diğer toplumsal amaçlara da hizmet eden çok önemli bir kamu hizmeti türüdür. Gerçekte, Mahkeme, “demokratik bir toplumda, eğitim hakkının insan haklarının gerçekleştirilmesi için zorunlu [olduğunu] [ve] temel (...) bir yer tuttuğunu vurgulama fırsatına daha önce sahip olmuştur.

42. Mahkemenin eğitim imkânlarının bütün tutuklulara sunulması gerektiği yönünde Bakanlar Komitesinin tavsiyelerinin farkında olmasına rağmen (yukarıda 36. paragraf) (yukarıda anılan *Velyo Vele* kararı, §§ 21-

24), Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin, Sözleşmeciler Devletlere, tutuklular için bu türden imkânları, bu imkânların mevcut olmaması halinde de sağlama yükümlülüğü getirmediğini hatırlatmaktadır (*idem*, § 34 ; ayrıca bk., burada atıf yapılan kararlar). Mahkeme bununla birlikte, somut olayda başvuruların şikâyetinin, bilgisayar, İnterneti ve eğitime yönelik elektronik veya görsel-işitsel diğer materyalleri, yüksek öğrenimlerini sürdürmeleri ve genel kültürlerini geliştirmeleri için kaçınılmaz olan araçları kullanma imkânı gibi, önceden var olan bir eğitim kurumuna erişimlerine izin verilmesinin reddedilmesiyle ilgili olduğunu tespit etmektedir. Yukarıda kaydedildiği üzere, başvuruların şikâyeti, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamına girmektedir. Dolayısıyla, bu hakka getirilen her türlü sınırlama öngörülebilir olmalı ve orantılı olması gereken meşru bir amacı izlemelidir. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi, her türlü koşulda cezaevinde bir eğitimi öngörme yönünde pozitif bir yükümlülük getirmese bile, bu türden bir imkânın bulunması halinde, bu imkânın keyfi ve makul olmayan sınırlamalara tabi tutulmaması gerekmektedir (*idem*, § 34).

43. Son olarak, Mahkeme, yukarıda açıklandığı üzere, başvuruların eğitim hakkının sınırlandırılmasının, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesine dayalı olarak, sürdürmek istedikleri eğitimlere katılmak amacıyla İnternete erişim ve bilgisayar kullanma taleplerinin reddedilmesine dayandığını tespit etmektedir. Böylelikle, başvuruların kendi seçtikleri mevcut olan bir eğitim programına kabul edilmeyi talep etmelerine izin verilmemektedir. Sonuç olarak, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi uyarınca başvuruların şikâyetinin incelenmesi sırasında, Mahkeme, tutukluların İnternete erişim hakkına ilişkin, Sözleşme'nin 10. maddesi uyarınca hâlihazırda geliştirilen içtihadını gerektiği gibi dikkate alacaktır (bk., yukarıda anılan *Kalda* ve *Jankovskis* kararları). Bu içtihattan, tutuklulara İnternet erişiminin sağlanmasının reddedilmesinin belirli bir davada haklı gösterilip gösterilmediğini belirlemek için, ulusal mahkemelerin böylelikle

söz konusu çelişen menfaatleri uygun şekilde dengeleyerek, belirli bir duruma ilişkin güvenlikle ilgili somut risklere dair yeterli bir değerlendirme yapıp yapmadıkları hususunun incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Mahkeme, özellikle *Kalda* kararında (yukarıda anılan karar, § 45), tutukluluğun tutukluların dış dünyayla olan iletişimine, bilhassa bilgi alma kapasitelerine mutlaka birtakım sınırlamalar getirdiğini kaydetmiştir. Bu bağlamda, Mahkeme, Sözleşme'nin 10. maddesinin, tutukluların İnternete veya belirli İnternet sitelerine erişimini sağlama konusunda genel bir yükümlülük getirdiği şeklinde yorumlanamayacağı kanısına varmıştır. Mahkeme, yerel makamlar tarafından ileri sürülen güvenlik ve ekonomiyle ilgili değerlendirmelerin yerinde olarak görülebilmesine rağmen, ulusal mahkemelerin başvurana söz konusu İnternet sitelerine erişim izninin verilmesinden kaynaklanabilen güvenlik konusundaki risklere ilişkin ayrıntılı bir inceleme yapmadıklarını tespit etmiştir. Mahkeme, bu sonuca varmak için, aynı zamanda ulusal mahkemelerin bu husustaki incelemelerini, söz konusu İnternet sitelerine erişimin sağlanmasının tutukluların yasaklı bir şekilde iletişim kurmaları riskini artırabileceği yönünde yeterince genel bir iddiayla sınırladıkları ve bu durumun daha fazla bir denetimi gerektirebileceği hususunu dikkate almıştır (*ibidem*, § 53, ayrıca bk., yukarıda anılan *Jankovskis* kararı, § 61).

b) Bu İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

44. Somut olayda, Mahkeme öncelikle, iç hukukun bazı koşullarda cezaevinde bulunanlara bilgisayar kullanma ve İnternete erişim imkânını tanıdığını gözlemlemektedir. Bu kullanım, bununla birlikte, cezaevi idaresinin denetimine tabi tutulabilmiş ve 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 4. fıkrasında öngörülen koşullarda sınırlandırılabilmiştir. Mahkeme, cezaevi makamlarının uygulaması tutarlı olmasa bile, bu bağlamda başvuranların haklarına getirilen sınırlamanın kanunla öngörüldüğünü kabul etmektedir. Mahkeme, Hükümetin ihtilaf konusu

tedbirle izlenen meşru amacı belirtmediğini kaydetmektedir. Mahkeme, hükümlüler tarafından bilgisayar kullanımını ve hükümlülerin İnternete erişimini düzenleyen yasal bir hükmün, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi yönünde meşru amaçlar izleyebileceği kanısına varmaktadır. Gerçekte, 67. maddenin dördüncü fıkrası uyarınca, söz konusu haklar belirli bir tehlike teşkil eden kişiler veya yasa dışı bir örgüte üye olma nedeniyle mahkûm edilen kişiler bakımından sınırlandırılabilir.

45. Orantılılık ilkesine ilişkin olarak, Mahkeme, somut olayda ihtilaf konusu sınırlamayı haklı göstermek için ulusal mahkemeler ve Hükümet tarafından ileri sürülen gerekçelerin uygun ve yeterli olup olmadığını ve söz konusu tedbirin başvuranların eğitim hakkı ve Türk makamları tarafından ileri sürülen ret gerekçeleri arasındaki adil denge de göz önüne alındığında hedeflenen meşru amaçla orantılı olup olmadığını belirlemek amacıyla bu gerekçeleri inceleyecektir.

46. Mahkeme böylelikle, iç hukuktaki yargılama ve Mahkeme önündeki yargılama boyunca, ulusal makamların, 5275 sayılı Kanun tarafından sunulan imkândan yararlanmaya yönelik başvuranların taleplerini reddetmelerini haklı göstermek için çeşitli nedenler ileri sürdüklerini saptamaktadır. Başvuran Arslan tarafından 13 Mart 2006 tarihinde sunulan talep, cezaevi makamlarının ilgilinin tutukluluğu boyunca yasa dışı bir örgüte üye olan diğer tutuklularla ilişkilerini sürdürdüğü ve herhangi bir eğitim kurumuna kaydolmadığı yönündeki görüşüne dayanarak, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca reddedilmiştir. Oysa Mahkeme, başvuranın bir yükseköğrenim kurumuna kaydolmasının ardından 9 Mart 2007 tarihinde sunduğu talebin de, bu defa, yüksek güvenlikli kapalı cezaevlerinde cezalarını çeken hükümlülerin 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrasından yararlanmaya kategorik olarak dâhil edilmedikleri gerekçesiyle, her halükârda bir bilgisayar kullanma imkânından yararlanamaması nedeniyle reddedildiğini gözlemlemektedir. Bununla birlikte, Hükümetin görüşlerinden, aynı başvuranın 2011 yılından

itibaren bu haktan yararlanmasına izin verildiği anlaşılmaktadır. Başvuran Bingöl'e ilişkin olarak, taraflarca sunulan unsurlara göre, ilgilinin talebi 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 4. fıkrası uyarınca reddedilmiştir.

47. Mahkeme önündeki yargılama boyunca, Hükümet, başvuranların taleplerinin reddedilmesinin gerekçesini belirtmiştir. Terör suçundan mahkûm edilen Arslan'a ilişkin olarak, Hükümet, 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 4. fıkrasına atıfta bulunmuş ve ilgilinin İnternete erişimine izin verilmesi durumunda, bu tutuklunun terör faaliyetlerini sürdürebilecek nitelikte olduğunu belirtmiştir. Öte yandan, Hükümete göre, Arslan, kendisi için gerekli olan materyalleri cezaevinin kütüphanesinde kullanma imkânına sahip olmuştur. Dolayısıyla, Hükümete göre, Arslan'ın hücresinde söz konusu materyallere sahip olmak amacıyla sunduğu talebin reddedilmesi haklıdır. Bingöl'e ilişkin olarak, Hükümete göre, bu reddetme durumu, bu başvuranın herhangi bir eğitim kurumuna kaydolmadığı ve birçok disiplin cezasına tabi tutulduğu gerekçesiyle haklıdır.⁴⁸ Mahkeme, Türk mevzuatı ve uygulamasının, yüksek güvenlikli cezaevleri de dâhil olmak üzere, cezaevi kurumlarında bilgisayar kullanımına ve İnternete erişime ilişkin mutlak bir yasaklamayı öngörmediğini gözlemlemektedir. 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrası hükümlülere, toplumla yeniden bütünleştirme veya eğitim programları kapsamında cezaevi idaresi tarafından bu amaçla belirtilen yerlerde, denetim altında, işitsel-görsel eğitim araçlarını ve bilgisayarı kullanma ve İnternete erişim imkânı sunmaktadır. Mahkemeye göre, cezaevi ortamında bu tür imkânlarla erişim koşullarını düzenleme şeklinin Sözleşmeci Devletin takdir yetkisi kapsamına girdiği konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Mahkemenin, ulusal mahkemelerin, bir yandan, mevcut davada söz konusu farklı menfaatleri dengelemekten ibaret olan görevlerini ve diğer yandan, iç hukuk kurallarının uygulanmasında idare tarafından herhangi bir kötüye kullanımı engelleme yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini araştırması yeterlidir.

49. 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrası hükümlülere, toplumla yeniden bütünleştirme veya eğitim programları kapsamında cezaevi idaresi tarafından bu amaçla belirtilen yerlerde, denetim altında, işitsel-görsel eğitim araçlarını ve bilgisayar kullanma ve İnternete erişim imkânı sunmaktadır. Öte yandan, İnternet, idarenin denetimi altında ve eğitim ve toplumla yeniden bütünleştirme programlarının gerekli kıldığı ölçüde kullanılabilir. Somut olayda, söz konusu olan cezaevlerinin 5275 sayılı Kanun'un 67. maddesinin 3. fıkrası tarafından sunulan imkânı hükümlülere sağlayabilecek araçlara sahip olduklarına itiraz edilmemektedir. Dahası, söz konusu cezaevlerinde kaynak eksikliğine ilişkin somut bir gerekçe, iç hukuktaki veya Mahkeme önündeki yargılamalar sırasında ileri sürülmemiştir.

50. Ayrıca, başvuruların ilgili mevzuat tarafından sunulan imkândan yararlanma isteklerinin eğitimlerini sürdürme isteklerinden kaynaklandığı yönündeki iddiasını sorgulamaya imkân veren herhangi bir unsur bulunmamaktadır ve bu koşul, Mahkemeye göre mevcut davada önem arz etmektedir. İki başvuran, 2006 yılında yükseköğrenim kurumuna giriş sınavlarına katılmış, yüksek öğrenimlerini sürdürme konusunda büyük bir ilgi göstermiş ve haklarında verilen kesinleşmiş mahkûmiyet kararlarının ardından eğitimlerini durdurmuştur. Dosyadaki unsurlara göre, Bingöl, cezaevi makamlarının söz konusu hükümde öngörülen koşullarda bir bilgisayar kullanma talebini reddetmelerinin ardından herhangi bir kaydolma talebinde bulunmamıştır. Buna karşın, Arslan, daha sonra bir yükseköğrenim kurumuna kabul edilmiştir.

51. Hüccesinde hesaplama ve İngilizce-Türkçe çeviri fonksiyonlarını yerine getiren elektronik bir cihazın kullanımına ilişkin olarak, Mahkeme, bu cihazın kullanımına cezaevi tarafından belirtilebilecek bir yerde gözetim altında izin verildiği sürece, başvuranın talebinin reddedilmesinin haklı gösterildiği yönünde Hükümetin iddiasını kabul etmektedir. Bununla birlikte, Mahkeme, bu unsurun, cezaevi makamlarının bu konuya ilişkin

farklı yaklaşımlarını göstermek amacıyla Mahkemenin bilgisine sunulduğunu gözlemlemektedir. Nitekim Arslan'a İzmir Cezaevindeki hücrelerinde bu cihaza sahip olmasına izin verilmesine rağmen, söz konusu elektronik cihazın cezaevlerinde izin verilen mallar ve ürünlere ilişkin 17 Haziran 2005 tarihli Kararnameyle izin verilen eşyalar listesinde bulunmadığı gerekçesiyle, ilgilinin bu durumdan yararlanmasına cezaevi idaresi ve Bolu Cezaevi ile görevligörevli Hâkim tarafından izin verilmemiştir.

52. Bingöl'e ilişkin olarak, bu başvuranın disiplin cezalarına tabi tutulduğu ve bir terör örgütüne üye olduğu gerekçesiyle mahkûm edildiği açıktır. Bununla birlikte, İnfaz Hâkimliği, 23 Ağustos 2006 tarihli kararında, idarenin reddetmesini haklı gösterecek nitelikte herhangi bir gerekçe sunmaksızın ve söz konusu menfaatleri dengelemeksizin ilgili hükme atıfta bulunmakla yetinmiştir.

53. Bu bağlamda, cezaevinde eğitimin öneminin Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından cezaevinde eğitimle ilgili tavsiyelerinde ve Avrupa Cezaevi Kuralları'nda kabul edildiğini hatırlatmak gerekmektedir (yukarıda anılan *Velyo Vele* kararı, § 41 ; ayrıca bk., *mutatis mutandis*, yukarıda anılan *Jankovskis* kararı, § 61). Mahkeme, cezaevi ortamında bu tür imkânlarla erişim koşullarını düzenleme şeklinin Sözleşmecî Devletin takdir yetkisi kapsamına girdiğini tekrarlamaktadır. Bu bağlamda, Mahkeme, ulusal makamlar ve Hükümet tarafından ileri sürülen güvenlikle ilgili değerlendirmelerin somut olayda yerinde olarak görülebilmesine rağmen, *Kalda* (yukarıda anılan karar, § 53) ve *Jankovskis* (yukarıda anılan karar, § 61) davalarında olduğu gibi, ulusal mahkemelerin güvenlikle ilgili risklere ilişkin ayrıntılı bir incelemede bulunmadıklarını ve bir yandan, mevcut davada söz konusu farklı menfaatleri dengelemekten ibaret olan görevlerini ve diğer yandan, idare tarafından her türlü kötüye kullanımı engelleme yükümlülüklerini yerine getirmediklerini gözlemlemektedir. Bu koşullarda, Mahkeme, makamların somut olayda 5275 sayılı Kanun'un 67.

maddesinin 3. fıkrasının oluşturduğu haktan yararlanmaya ilişkin talepleri reddetmelerini haklı göstermek için yeterli gerekçeleri ileri sürdüğü konusunda ikna olmamıştır.

54. Aynı eksiklikler ayrıca, Mahkemenin, ulusal makamların söz konusu menfaatlerin dengelenmesine ilişkin içtihadıyla düzenlenen normları uygulayıp uygulamadıkları hususunda Avrupa denetimini etkin olarak uygulamasını engellemektedir.

55. Mahkeme, bu koşulları inceleyerek, söz konusu kararlara yol açan karar verme süreci sırasında, hâkimlerin başvuruların menfaati ve kamu düzeninin gerekleri arasında denge kurma yükümlülüklerini yerine getirmedikleri sonucuna varmaktadır.

56. Yukarıda belirtilen hususlar ışığında, Mahkeme, ulusal mahkemelerin Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi anlamında, başvuranların eğitim hakkı ile kamu düzeninin gerekleri arasında adil bir denge kurmadıkları kanaatine varmaktadır. Dolayısıyla, Mahkeme, somut olayda, iki başvurularla da ilgili olarak, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin birinci cümlesinin ihlal edildiği kanısına varmaktadır.

III. SÖZLEŞMENİN 6. MADDESİNİN 1. FIKRASININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

57. Arslan, 47121/06 ve 3470/07 No.lu başvurular kapsamında, infaz hâkimlikleri önündeki yargılama sırasında duruşma yapılmamasından şikâyet etmektedir. Başvuran bu bağlamda, Sözleşmenin 6 ve 13. maddelerini ileri sürmektedir. Mahkeme, bu şikâyeti Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında inceleyecektir.

58. Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmasını sağlayan gerekçeyi göz önünde bulundurarak (yukarıda 71. paragraf), bu şikâyetin kabul edilebilirliği ve esasının incelenmesine gerek olmadığı kanısına varmaktadır.

IV. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

59. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

60. Arslan, herhangi bir adil tazmin talebinde bulunmamıştır. Mahkeme, ilgiliye bu bağlamda bir meblağ ödenmesini haklı gösteren herhangi bir koşulun bulunmadığı kanısına varmaktadır (*Nagmetov/Rusya* [BD], No. 35589/08, §§ 57-61, 30 Mart 2017).

Bingöl ise maddi tazminat olarak 20.000 avro ve manevi tazminat olarak 2.000 avro talep etmektedir. Bingöl aynı zamanda, ulusal mahkemeler ve Mahkeme önünde yapılan masraf ve giderler için 7.000 avro talep etmektedir. Bingöl, talebini desteklemek için İstanbul Barosunun avukatlık ücret tarifesine atıfta bulunmakla yetinmektedir.

61. Hükümet, bu talepleri kabul etmemektedir.

62. Mahkeme, maddi zarara ilişkin olarak, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında herhangi bir nedensellik bağı görmemektedir. Öte yandan, Mahkeme, ihlal tespitinin tek başına, manevi zarara ilişkin yeterli bir adil tazmin teşkil ettiği kanısına varmaktadır.

Mahkeme, masraf ve giderler bağlamındaki taleplere ilişkin olarak, yerleşik içtihadı uyarınca, bir başvurana yalnızca, masraf ve giderlerinin doğruluğunu, gerekliliğini ve ödenen miktarların makul olduğunu ispatlaması kaydıyla, bu masrafların iade edilebileceğini hatırlatmaktadır. Somut olayda, elinde bulunan belgeleri dikkate alarak ve İç Tüzüğü’nün 60. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında yer alan ifadeler ışığında, bu bağlamda başvuran tarafından sunulan herhangi bir kanıtlayıcı belgenin bulunmaması nedeniyle, masraf ve giderlere ilişkin talebi reddetmektedir (*Hülya Ebru Demirel /Türkiye*, No. 30733/08, § 61, 19 Haziran 2018).

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvuruları birleştirmeye,
2. Başvuruların Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin birinci cümlesi bağlamındaki şikâyetle ilgili kısmının kabul edilebilir olduğuna,
3. Dolayısıyla, Mahkeme, somut olayda, iki başvurula ilgili olarak, Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin birinci cümlesinin ihlal edildiğine,
4. Mehmet Reşit Arslan'ın Sözleşme'nin 6. maddesi bağlamındaki şikâyetinin kabul edilebilirliği ya da esasının incelenmesine gerek olmadığına,
5. Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinin ihlal edildiği yönündeki tespitin, Bingöl tarafından maruz kalınan manevi zarar için yeterli bir adil tazmin teşkil ettiğine,
6. Adil tazmine ilişkin kalan taleplerin reddine

karar vermiştir.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş, ardından Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca 18 Haziran 2019 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Robert Spano
Başkan